

UNIVERSITY
OF TAMPERE

This document has been downloaded from
TamPub – The Institutional Repository of University of Tampere

 Publisher's version

The permanent address of the publication is
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201309201364>

Author(s):	Kaakkolammi, Katriina
Title:	Tieteellisen kirjoittamisen oppiminen verkossa
Main work:	Yliopistopedagogiikkaa kehittämässä - kokeiluja ja kokemuksia
Editor(s):	Poikela, Esa; Öystilä, Satu
Year:	2003
Pages:	223-240
ISBN:	951-44-5762-5
Publisher:	Tampere University Press
Discipline:	Educational sciences
Item Type:	Article in Compiled Work
Language:	fi
URN:	URN:NBN:fi:uta-201309201364

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

TIETEELLISEN KIRJOITTAMISEN OPPIMINEN VERKOSSA

Tässä artikkelissa pohdiskelen verkon käytön hyötyjä kirjoittamisen opetuksessa. Pohdin myös, mitä annettavaa konstruktivistisella oppimiskäsityksellä ja kollaboratiivisella oppimisella on kirjoittamisen opettamiselle. Lopuksi esittelen Tampereen yliopiston kielikeskuksen suomen kielen sivusto -suunnitelman.

Taustaa

Miksi verkko-opetusta?

Yliopistojen kirjallisen viestinnän opetus on muutosten kourissa. Sen pitäisi vastata yhä moninaisemmiksi käyviin opiskelijoiden ja työelämän vaatimuksiin. Kirjallisen viestinnän kurssien tulisi tarjota ”jokaiselle jotakin”, mutta käytännössä kurssien räätälöiminen jokaisen tarpeita vastaaviksi on vaikeaa, koska opiskelijat ovat lähtötasoltaan hyvin erilaisia. Lisäksi opiskelijat ovat kaivanneet etäopiskeluna suoritettavaa kurssia, koska osa valmistuvista opiskelijoista asuu hyvinkin kaukana Tampereelta.

Näihin ongelmiin tuo vastauksen verkon käyttäminen opetuksen apuna. Verkkokurssi voisi myös helpottaa kirjallisen viestinnän kurssin sisällön suunnittelua siinä vaiheessa, kun siirrytään uuteen, kaksiporlaiseen tutkintoon.

Verkkokurssilla voitaisiin lisätä valinnanvapautta: opiskelija voisi valita haluamansa tai tarvitsemansa kokonaisuudet laajasta tarjonnasta. Tämä lisäisi opiskelumotivaatiota. Valinnanvapauden vaikutuksesta opiskelumotivaatioon on esimerkkinä Oulun ”Viestinnän noutopöytä”, josta opiskelijat voivat valita haluamansa kokonaisuuden. Noutopöytä on ollut käytössä syksystä 1998, ja siitä tuntuu olevan pelkästään hyviä kokemuksia. Opiskelijoiden motivaatio on lisääntynyt, kun heillä on osittainen valinnanvapaus. (Laihanen, 2000.)

Kirjallisen viestinnän opetuksen yhdistäminen aineopintoihin lisää omalta osaltaan opiskelijoiden motivaatiota. Tästä on hyviä kokemuksia ainakin Kuopion yliopistossa (Pesonen, 2002). Tampereella on kokeiltu tieteellisen kirjoittamisen kurssin toteuttamista yhteistyössä historian laitoksen kanssa (Helén, 2003). Ainelaitoksetkin hyötyvät kurssien integroinnista. Kirjallisen viestinnän kurssi voisi tukea gradun tekemistä ja muiden tekstien tuottamista vieläkin enemmän. Näin saataisiin opiskelua tehostettua ja pitkiä opiskeluaikoja lyhennettyä. Kun tutkinnonuudistus toteutuu, pitäisi kaikille opiskelijoille järjestää kirjallisen viestinnän peruskurssi ja ylemmän tutkinnon suorittajille lisäksi tutkielman teossa opastava kurssi.

Verkossa voidaan käyttää autenttisia työelämän tekstejä kirjallisen viestinnän opiskelussa. Kaikki opiskelijat eivät kuitenkaan tähtää tutkijoiksi, joten kirjoittamisen opettamisen tavoitteena ei voi olla vain tieteellinen teksti. Työnantaja hyötyy, jos opiskelija osaa ajatella loogisesti ja kirjoittaa ymmärrettävää tekstiä. Erilaisia tekstejään tuotetaan nykyisin miltei työssä kuin työssä. Tekstien tuottaminen saattaa viedä jopa suurimman osan työajasta (Hiidenmaa 2001, 389).

Tässä artikkelissa verkko-opetuksella tarkoitetaan opetusta, oppimista ja opiskelua, jota tuetaan tietoverkkojen (erityisesti internetin) kautta saatavilla tai siellä olevilla aineistoilla, eli verkko-opetuksessa yhdistyvät lähiopetus ja verkkopohjainen opetus monimuoto-opetuksiksi (ks. Tella 2001, 19). Lähiopetuksella on tärkeä rooli opiskelijoiden ryhmäyttämisessä. Usein myös ongelmatilanteissa on mukavampi toimia kasvokkain. Verkkoa taas voidaan käyttää tiedonhankintaan, tehtävien tekemiseen ja kommunikointiin muiden opiskelijoiden kanssa.

Verkko-opetuksen sanotaan usein vapauttavan opiskelijan aika- ja paikkasidoksisuudesta. Tietotekniikan käytölle oppimisessa on kuitenkin tyypillistä synkroninen vuorovaikutus, mikä tuo vuorovaikutukseen aikasidonnaisuuden: kaikkien täytyy olla verkossa samaan aikaan. Kuitenkin myös asynkroninen vuorovaikutus voi tukea tiedon sosiaalista rakentamista: kannustaa reflektiiviseen kommunikointiin, pohdintaan, arviointiin, vertailuun ja uusien ajatusten synnyttämiseen (Häkkinen & Arvaja 1999). Verkko mahdollistaa eri paikkakunnilla olevien oppijoiden toimimisen samassa ryhmässä, joten se vapauttaa jossain määrin paikkasidonnaisuudesta. Verkko-oppimisympäristössä voidaan jakaa kognitiivista taakkaa toisten osallistujien ja teknologian kanssa jaettujen työpöytien ja erilaisten kommunikatiovälineiden avulla. Verkko-oppimisympäristö voi toimia myös tietopankkina ja toteuttaa siten elinikäisen oppimisen periaatetta.

Opettaja hyötyy verkko-oppimisympäristöstä ainakin siten, että hän voi käyttää sitä materiaalipankkina ja myös tehdä yhteistyötä muiden opettajien kanssa opetusta valmistellessaan. Kirjallisen viestinnän opettajat hyötyisivät yhteistyöstä opetuksen suunnittelussa todella paljon, koska opetus on perinteisesti ollut yksinäistä puurtamista. Kevään 2002 KIVI-opettajien tapaamisessa tuli esiin ajatus yhteisestä materiaalipankista, joka voisi sijaita vaikkapa internetissä jonkin käyttäjätunnuksen takana. Myös opetusmenetelmiin liittyvää tietoa voisi varmasti jakaa

toisten kanssa. Virtuaalikielikeskushanke auttaa varmasti verkostoitumisessa ja yhteistyön käynnistämisessä.

Kirjallisen viestinnän kurssija ei ole vielä tähän mennessä järjestetty verkkomuotoisina, mutta verkko-opetusmateriaalia on jo esimerkiksi Jyväskylän yliopiston kielikeskuksella (<http://www.jyu.fi/kielikeskus/kk>). Verkko-opetushankkeita sen sijaan on tällä hetkellä useampiakin; muun muassa Jyväskylän, Joensuun ja Oulun yliopistojen kielikeskukset kehittelevät omaa hankettaan ja Tampereen, Turun ja Kuopion yliopistojen ja Tampereen teknillisen yliopiston kielikeskuksilla on omat hankkeensa.

Millainen on hyvä verkkokurssi?

Verkkokurssin suunnittelun lähtökohtana on oppijan oppimisprosessin suunnittelu. Oppimisprosessi on suunniteltava etukäteen tavoitteellisena ja ajallisena kokonaisuutena. Lähi- ja etäopetus sidotaan yhteen, jotta oppimisprosessi säilyy ehyenä. Myös oppimistehtävien määrittely on tärkeää, jotta ne tukisivat oppimista. Oppiminen on ymmärrystä, ja sitä ohjaa oppijan aikaisempi tietämys. Oppijan on itse prosessoitava tietoa, koska tiedon prosessoinnin tapa määrittää oppimista. Hankittua tietoa pitää oppia myös soveltamaan käytäntöön. (Koli & Silander 2002.)

Verkko-opetuksen suunnittelussa keskeisiä elementtejä ovat TieVie-materiaalin (TieVie on valtakunnallinen tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön koulutusta tarjoava virtuaaliyliopistohanke) mukaan suunnitellun opiskeluprosessin lisäksi vuorovaikutus eri osapuolien (opettajat, opiskelijat, asiantuntijat, mentorit, tutorit ja niin edelleen) välillä sekä opiskelun ohjauksen ratkaisut. Verkko-opetus mahdollistaa suunnitelmallisen ja tehokkaan ohjauksen prosessin aikana (Koli & Silander 2002).

Dillenbourgin (2000, 5–12) mukaan verkko-oppimisympäristön suunnittelussa tulee ottaa huomioon ainakin seuraavat asiat:

Verkko-oppimisympäristö on sosiaalinen tila. Sen käyttäjät ovat verkossa ja näkevät, keitä muita siellä on. Tätä voidaan kutsua epäsuoraksi vuorovaikutukseksi.

Verkko-oppimisympäristön on hyvä näyttää oikealta tilalta, eli siinä voi olla esim. eri huoneita.

Oppijat ovat todellisia toimijoita verkko-oppimisympäristössä. He tuottavat materiaalia ja tietoa.

Verkko-oppimisympäristö ei rajoitu vain etäopiskeluun, vaan sitä voidaan käyttää myös lähiopetuksen tukena.

Verkko-oppimisympäristössä yhdistellään monenlaisia työkaluja, jotka toteuttavat monenlaisia funktioita: informaatiota, kommunikaatiota, yhteistoimintaa, oppimista ja hallintoa.

Verkko-oppimisympäristössä voidaan tehdä samoja asioita kuin luokkahuoneessa. Useimmilla verkkokursseilla tavataan myös kasvokkain ja käytetään muitakin kuin digitaalisia tekstejä. Verkkokurssiin voi kuulua luentoja, keskusteluja, roolileikkejä ja tutustumismatkoja. (Dillenbourg 2000, 5–12.)

Oppimisympäristöä ja oppimistavoitteita määriteltäessä täytyy ottaa huomioon myös eri oppimistyyli. Nämä on luokiteltu TieVie-koulutuksen materiaalissa seuraavasti: Opiskelija voi edetä kokonaisuudesta yksityiskohtiin tai detaljien kautta kokonaisuuteen. Jotkut ovat visuaalisia, eli oppivat näkemällä asioita, jotkut taas auditiivisia, eli kuuloaisti on tärkeä oppimisessa. Jotkut oppivat parhaiten tekemällä (kinesteettiset). Jotkut eivät

välttämättä tunne omaa oppimistyyliään vaan opiskelevat, koska se jotenkin ”kuuluu asiaan” (suuntautumattomat). Joidenkin tavoitteena voi olla vain tentistä selviytyminen (toistamissuuntautuneet), kun taas toisille on tärkeää kokonaisuuden hahmottaminen ja kriittinen pohdiskelu (merkityssuuntautuneet). Jotkut haluavat soveltaa kaikkea oppimaansa käytäntöön, muuten oppiminen ei kiinnosta (soveltamissuuntautuneet). (<http://virtuaali.tkk.fi/tievie/tievie2002/materiaali/operatkaisu.htm>.) Verkko-opetuksessa voidaan ottaa huomioon eri oppimistyyli ainakin yhtä hyvin kuin perinteisessä lähiopetuksessa. Verkosahan voi edetä omaan tahtiinsa ja omassa järjestyksessään.

Myös konstrukttiivinen oppimiskäsitys soveltuu verkko-oppimiseen. Konstruktivismin mukaan oppimisympäristöissä voidaan liittää oppimistehtäviä käytäntöön ”aitojen” ongelmien avulla ja saada opetus ja oppiminen autenttisiksi. Oppijan oma kognitiivinen prosessointi on tärkeä oppimisessa. Sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteisön kognitiiviset resurssit aktivoivat oppijan omaa ajattelua. (<http://wwwedu.oulu.fi/okl/lo/kt2/oppymp.htm>.)

Konstruktivismin periaatteella koostettu verkkokurssi antaa opiskelijan navigoida vapaasti kurssin eri osissa. Opiskelija voi tutustua teoriaan ensin ja tehdä sitten harjoitustehtäviä tai edetä päivinvastaisessa järjestyksessä. Tehtävistä voi olla tarjolla useita erilaisia vaihtoehtoja. Kurssiin voi kuulua www-pohjainen oppimateriaalipankki ja lisäksi keskusteluryhmiä, jotka mahdollistavat vuorovaikutuksen. (Pesonen 2000, 87–88.)

Miten kirjoittamista voi oppia verkossa?

On oletettu, että ryhmässä voi oppia monimutkaisiakin asioita ilman että niitä opetetaan suoraan. Tämä perustuu ilmeisesti eri oppijoiden tietojen yhdistämiseen ja jalostamiseen. Verkko-

ympäristössä voidaan tuoda eri oppijoiden tiedot ja ajatukset näkyville ja muokata niitä yhdessä. Jokainen oppija voi ulkoistaa ajatteluaan jakamalla ideansa toisten kanssa ja kehittää ideoitaan edelleen (mm. Schwartz 1995; Roschelle & Teasley 1995 Häkkisen ja Arvajan 1999 mukaan). Näin hän tulee tietoiseksi ajatteluprosesseistaan, koska hän havaitsee eroja omien ja toisten näkemysten välillä. Tämä puolestaan kannustaa kriittiseen ajatteluun. (Häkkinen & Arvaja 1999.) Parhaiten oppii lukemalla, kirjoittamalla ja suunnittelemalla, koska nämä luovat assosiaatioita, päättelyä, aikaisempien tietojen yhdistelemistä ja uudelleen jäsentelyä (Laurinen & Tynjälä 2001).

Tällaista ryhmässä tapahtuvaa oppimista nimitetään kollaboratiiviseksi oppimiseksi. Kollaboratiivinen eli yhteisöllinen oppiminen on koordinoitua ja reaaliaikaista toimintaa, jossa ryhmän jäsenet pyrkivät rakentamaan ja ylläpitämään yhteistä käsitystä ratkaistavana olevasta ongelmasta tai oppimistehtävästä. Oppimistapahtumaan kuuluvat olennaisina osina yksilöiden välinen vuorovaikutus, ongelman tai oppimistehtävän ratkaisuun johtavat ajatteluprosessit, vuorovaikutuksen ja ajatteluprosessien kautta saatavat oppimistulokset ja oppimistilanne. (Laurinen & Tynjälä 2001.) Dillenbourgin (1999) mukaan yhteisöllinen oppimistilanne saa aikaan vuorovaikutusta oppimisyhteisön jäsenten välillä. Vuorovaikutus puolestaan laukaisee yksilöllisiä ajatteluprosesseja, jotka saavat aikaan oppimista. Kollaboratiivisessa oppimisessa pitäisikin arvioida ryhmän eikä vain yksilön suoritusta. Ajattelu tulee näkyväksi verkossa, koska oppimisyhteisön jäsenten kaikki puheenvuorot ja niiden kommentit jäävät muistiin. (Dillenbourg 1999.)

Äidinkielen opiskelussa kollaboratiivista menetelmää voidaan käyttää tukemaan tekstien tuottamista yhdessä. Keskusteluryhmissä käytävissä neuvotteluissa voidaan tuoda esille erilaisia näkökulmia ja asiantuntemuksen alueita (kognitiivista diversiteettiä). Laurisen ja Tynjälän (2001, 111–112) mukaan oppi-

misyyhteisön jäsenten täytyy kuitenkin päätyä joko yksimielisyyteen tai kompromissiin tekstin tarkoituksesta, tavoitteesta ja keskeisten käsitteiden määrittelystä. Myös tekstin kohderyhmän pitää olla selvillä. Mikäli teksti tuotetaan alusta loppuun yhdessä ryhmän kanssa, ja jäsenet voivat neuvotella kaikista yksityiskohdista sanavalinnoista tekstirakenteen jäsentelyyn, saadaan aikaan eniten oppimista.

Laurinen ja Tynjälä (2001) kirjoittivat opiskelijoillaan tekstejä pienryhmissä. He tutkivat, miten opiskelijat rakensivat ja jakoivat tietoa tekstiä tuottaessaan. Opiskelijat olivat sitä mieltä, että ryhmässä työskentely laajensi yksilön ajattelua ja ryhmän tuki oli tärkeää erityisesti ongelmatilanteissa. Työskentely pienryhmissä oli tehokasta ja kognitiivisesti vaativaa. Opiskelijoiden oppimismotivaatio oli korkea, mitä osoitti se, että jotkin ryhmät jatkoivat työskentelyä vielä ”omalla ajallaan”. Positiivista oli opiskelijoiden mielestä myös se, että epäonnistumisen pelko oli pienempi kirjoittamalla oppimisen kurssilla kuin tavallisella kurssilla.

Kollaboratiivisen oppimisen ongelma voi olla se, että vaikka tavoitteena on yhteisen tiedon rakentuminen, voi oppimistehtävä jakaantua niin, että oppija ei enää tiedä, minkä osan oma osuus kokonaisuudesta muodostaa. Hänen voi olla vaikea yleistää ja integroida monista eri näkökulmista tuotettua tietoa, koska hän ei pysty ymmärtämään toisen näkökulmaa riittävän syvällisesti. (Häkkinen & Arvaja 1999.)

Toinen ongelma voi olla ajankäyttö. Oppimisprosessi voi olla turhan hidas, koska tarvitaan jatkuvia merkitysneuvotteluja. Tämä voi turhauttaa niitä oppijoita, jotka haluaisivat päästä nopeasti lopputulokseen. Kollaboratiivisessa oppimisessa korostuukin ryhmädynamiikan merkitys, koska siinä pyritään yhdessä yhteiseen tulokseen. Onkin tärkeää yhdistää ryhmätyöskentelyä ja yksilötyöskentelyä sopivalla tavalla, jotta kaikki pystyisivät osallistumaan oppimistavoitteen saavuttamiseen. (Häkkinen &

Arvaja 1999.) Syrjäänvetäytyviä opiskelijoita voi olla vaikea vetää mukaan yhteiseen keskusteluun. Miten heidät saisi motivoitua esittämään kysymyksiä, pohtimaan ja etsimään perimmäisiä selityksiä? Lisäksi osa oppijoista ei ole ehkä sitoutunut yhteiseen tavoitteeseen riittävästi, joten ”vapaamatkustajien” ongelma on olemassa.

Myös oppijoiden tiedollinen ja taidollinen heterogeenisyys voi aiheuttaa ongelmia. Kaikki eivät välttämättä kykene osallistumaan syvälliseen teoreettiseen keskusteluun ja systemaattiseen tiedon rakenteluun. Siksi oppimisen ohjaamiseen ja yhteisen toiminnan monitorointiin täytyy panostaa.

Suomen kielen sivusto

Tavoitteet

Kuvaan tässä Tampereen yliopiston kielikeskuksen itseopiskeluportaaliin suunniteltua suomen kielen verkkomateriaalia. Materiaalin tuottavat kielikeskuksen suomen kielen opettajat. Tavoitteenamme on luoda itseopiskeluportaaliin eri alojen korkeakoulu- ja jatko-opiskelijoille soveltuva sivusto, josta saa tukea oman tekstin tuottamiseen muokkaus- ja viimeistelyvaiheessa ja jota voi käyttää myös kielenhuollon tietopankkina. Tämä sivusto toimisi myös useampien opettajien yhteisenä materiaalioppana, josta kukin voisi poimia omaan opetukseensa tarvitsemansa osiot.

Opiskelija voisi valita suomen kielen sivuston materiaaleista itseään eniten kiinnostavia ja hyödyttäviä kokonaisuuksia jonnekin kurssin oheismateriaaliksi, tai hän voisi jopa suorittaa koko kurssin verkossa. Opiskelijoiden lähtötasojen erot voidaan ottaa paremmin huomioon, jos heille on tarjolla useampia vaihtoehtoisia osioita. Osioista voisi valita omaa tasoaan parhaiten vas-

taavat. Eri vaikeustasoja voisi olla kolme: 1) kehittävä (yleiskielisten tekstien tuottaminen), 2) harjoittava (erikoisalojen tekstien lukeminen) ja 3) syventävä (erikoisalojen tekstien kirjoittaminen). Mukana voisi olla myös tieteen popularisointi. Materiaalia voisi valita myös oman alan mukaan. Aluksi materiaalia on tarkoitus laatia humanisteille, kasvatustieteilijöille ja yhteiskuntatieteilijöille ja vielä erillismateriaalia journalistiopiskelijoille.

Suomen kielen sivuston kohderyhmiä ovat Tampereen yliopiston opiskelijat esimerkiksi tieteellisen kirjoittamisen (aik. kirjallisen viestinnän) kurssilla ja tiedotusopin opiskelijat kielen- ja tekstinhuoltokurssilla. Virtuaalikielikeskushankkeen myötä voitaneen tehdä yhteistyötä myös muiden yliopistojen ja esimerkiksi Tampereen teknillisen yliopiston kanssa niin, että samaa materiaalia voisivat käyttää muutkin korkeakouluopiskelijat. Materiaali on tarkoitettu myös opinnäytetöiden tekijöille ja muille tutkijoille. Materiaalia voidaan käyttää sekä itseopiskelussa, etäopiskelussa että kontaktiopetuksen täydentäjänä ja lisäksi tietopankkina opiskelijoille ja materiaalipankkina opettajille. Verkkoympäristössä voi käydä keskustelua muiden oppijoiden kanssa ja tuottaa opiskelutekstejä yhdessä.

Sisältö

Sivustoon kuuluu motivoiva osuus, jolla perustellaan, miksi kirjoittaja tarvitsee tietoa kirjoittamisesta, kielestä ja kielenhuollosta. Tällä osuudella opiskelija myös opastetaan tiedon lähteille linkittämällä sivustoon sopivia internet-osoitteita.

Suomen kielen sivuilla jaetaan tietoa ja tehdään erilaisia harjoituksia. Tietoa jaetaan dokumenttien ja oppimateriaalin (kielitieto ja harjoitukset) muodossa. Tätä osuutta voidaan käyttää myös itseopiskelussa. Sivustoa voisi käyttää myös kirjoittamisen kurssien tukena, jolloin siinä olisi edellisten lisäksi ennak-

kotehtäviä, ja lisäksi opiskelijat voisivat käyttää sivustoa omien tekstiensä jakamiseen muiden opiskelijoiden kanssa ja niistä keskustelemiseen. Kirjoittamisen kursseihin liittyvien tehtävien ja henkilökohtaiseen palautteen antamiseen käytetään myös sähköpostia (joko tavallista tai WebCT:n sähköpostitoimintoa) ja vertaispalautteen antamiseen ja ryhmätyön välineenä keskusteluryhmiä.

Mikäli tieteellisen kirjoittamisen kurssi saadaan integroitua aineopintoihin, olisi opinnäytetöiden tekemiseen liitettävissä kielipalautteen lisäksi myös sisällön ohjaajan palaute.

Sivusto koostuu alkuvaiheessa seuraavista osioista:

- kielitieto (lyhyet ohjeet ja linkkejä esim. CD- Perussanakirjaan ja Verkko-Kielikelloon), linkkeinä voidaan käyttää myös muiden korkeakoulujen ja vastaavien aineistoa, esimerkiksi Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen ja Tekniikan sanasto-keskuksen aineistoa ja Netti-Neuvosen aineistoa
- harjoituspankki, jossa on osittain automaattinen tarkistus
- selittävät sivut (harjoitusten ratkaisut ja lyhyet selitykset)
- interaktiivinen osa
- kielipelit ja kilpailut
- verkkokeskustelut esim. ryhmätyövälineenä ja tiedon lähteiden arvioinnissa
- henkilökohtainen palaute muilta ryhmäläisiltä ja opettajalta
- diagnostiset testit.

Jatkohankkeena, mahdollisesti yhteistyössä Kirjoittajan ABC-ajokorttihankkeen kanssa tai Tampereen teknillisen yliopiston kanssa kehitämme kirjoittamisen kurssia, johon sisältyisivät kielenhuollon lisäksi kirjoittamisen opetus ja opiskelijoiden omien tekstien arviointi ja käsittely ja verkkokeskustelut tekstien pohjalta. Kirjoittamisen kurssin lähtökohta on tekstilähtöinen lähestymistapa: opiskelijan tuottaman tekstin pohjalta lähestytään kielenhuollon eri osa-alueita. Osa-alueita voisi valita aloittain ja taitotasoittain. Aluksi materiaalia kerättäisiin lähinnä journalistien, humanistien, kasvatustieteilijöiden ja yhteiskuntatieteilijöiden tarpeisiin. Kirjoittamisen osuuteen liitetään kontrastiivinen osuus, jossa vertaillaan suomen kielen kirjoittamisen konventioita englannin kielen käytäntöihin. Tässä osiossa tehdään yhteistyötä englannin opettajien kanssa, joten tämä hanke liittyy englannin opettajien verkko-opetushankkeisiin.

Toteutus

Kirjoittamisen kursseilla on ainakin alkuvaiheessa sekä lähiopetusta että verkko-opetusta. Alun lähiopetusjaksolla opiskelijat jaetaan pienryhmiin ja huolehditaan siitä, että ryhmäytymisprosessi lähtee hyvin käyntiin. Ryhmäytymisvaiheen jälkeen suoritetaan orientaatiojakso verkossa, ja sitten lähi-, etä- ja verkko-opetus limittyvät toisiinsa niin, että koko kurssin ajan on esimerkiksi kirjoittamista tukevia verkkoharjoituksia. Lähiopetusta voisi olla esimerkiksi 10 tuntia kahden tunnin jaksoissa. Lähijaksojen välillä opiskelijat kirjoittavat tekstejä ja kommentoivat toistensa tuotoksia sekä tekevät harjoituksia verkossa. Lähi-tapaamisia voisi olla 2–3 viikon välein. Verkko-opetus voisi integroitua aineopintoihin ja niissä tuotettaviin teksteihin. Integrointi toimisi myös kielten välillä siten, että suomen kielen oikeinkirjoitussääntöjä voisi verrata englannin sääntöihin (esim.

yhdyssanat, lyhenteet, iso ja pieni alkukirjain). Kurssilla otetaan koko ajan huomioon ryhmän osuus oppimisessa. Verkkokurssissa toteutuu ajantasaisuuden vaatimus, koska tietoja voidaan päivittää jatkuvasti.

Kirjoittamisen kursseilla hyödynnetään ryhmää kaikissa opiskeluvaiheissa, mm. tekstin tuottamisessa, vertaispalautteen antajana ja opiskeluprosessin tukijana. Verkossa opiskelu on hyvin pitkälti itseohjattua ja kokemuksellista. Kieliopintoihin voidaan liittää autenttisia tekstejä ja tilanteita, jolloin opiskelumotivaatio lisääntyy. Verkko-opiskelun etuja ovat aika- ja paikkasidonnaisuudesta pääseminen ryhmien tai yksilöiden työskentelyssä, ajantasaisuus ja eri näkökulmien (kieliopinnot ja aineopinnot) yhdistämisen mahdollisuus. Opiskelija tottuu myös käyttämään nykyaikaista tietotekniikkaa melko monipuolisesti.

Arviointimenetelmät ja arvointikriteerit täytyy valita ennen kurssin aloittamista. Ne vaikuttavat siihen, miten opiskelijat opiskelunsa jäsentävät. (TieVie 2002.) Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan tieto on suhteellista ja kontekstuaalista, joten sen määrällinen mittaaminen ei ole järkevää. Jokainen oppija oppii omalla tavallaan, ja hänen oppimiseensa vaikuttaa aina hänen oma kontekstinsa. Tuloksena on yksilöllinen lopputulos, joka kehittyy ja muuttuu edelleen oppimisen ja uusien kokemusten myötä. (http://www.averko.cop.fi/verkkopeda/oppimistehtavat_ja_arviointi.htm.)

Arviointi on sosiaalinen ja yhteisöllinen prosessi, joka käsittelee muutosta ja toiminnan tavoitetta. Myös koulutusta [ja oppimista] tulisi arvioida prosessina, jossa eri osapuolet esittävät näkemyksensä ja arvointikriteerinsä koko oppimisprosessin ajan. (Ks. http://www.averko.cop.fi/verkkopeda/oppimistehtavat_ja_arviointi.htm.)

Tampereen yliopiston kielikeskuksessa kehitellään yhteisiä arvointikriteerejä. Siellä toimii OOKI-ryhmä (Opi oppimaan

kieliä – opi ohjaamaan kielten oppimista), joka on pohdiskellut arviointia laajemminkin mm. seuraavalta pohjalta:

Oppimisen arvioinnissa on siirrytty:

- *kirjallisista tenteistä kurssitöihin,*
- *opettajajohtoisesta arvioinnista opiskelijajohtoiseen arviointiin (ulkoisesta arvioinnista itsearviointiin),*
- *määrällisestä arvioinnista laadulliseen arviointiin,*
- *implisiittisistä (julkilausumattomista) kriteereistä eksplisiittisiin (julkilausuttuihin) kriteereihin,*
- *kilpailusta yhteistyöhön,*
- *tuotoksen arvioinnista oppimisprosessin arviointiin,*
- *sisällön arvioinnista taitojen arviointiin,*
- *kurssiarvioinnista kokonaisuuksien (moduulien) arviointiin,*
- *epäsuorasta arvioinnista suoraan (luonnolliseen) arviointiin,*
- *keinotekoisesta arvioinnista autenttiseen (aitoon, luonnolliseen) arviointiin ja*
- *auktoriteettiarvioinnista sopimusarviointiin. (Brown ym. 1997 Tenhulan 2002 mukaan).*

Perinteisistä tenteistäkään ei verkkokurssilla tarvitse välttämättä luopua, mutta todennäköisesti muut, kokonaisuutta paremmiin mittaavat arviointimenetelmät ovat parempia ja motivoivampia.

Esimerkiksi kirjallisen työn tekeminen ja toisten työn oppointi vaikuttavat kurssisuoritukseen. Myös oppimispäiväkirja tai portfolio voisi mitata paremmin oppimisprosessia.

Yhteenveto

Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppimisympäristöissä voidaan käyttää ”aitoja” ongelmia oppimistehtävinä ja siten opetus ja oppiminen saadaan liitettyiksi todelliseen elämään ja autenttisiin kielenkäyttötilanteisiin. Oppijan oma kognitiivinen prosessointi on tärkeää oppimisessa; oleellista on tieteellisen ajattelun kehittäminen eikä tiedon kerääminen. Kehittelemämme sivusto palvelisikin tietopankkina, joten kaikkea kielitietoa ei edes tarvitsisi muistaa tai osata. Oppijan oma tieteellinen ajattelu aktivoituu ryhmän sosiaalisen vuorovaikutuksen ja yhteisön kognitiivisten resurssien avulla. Verkko- ja etäopetusosioihin kuuluukin runsaasti vuorovaikutusta ryhmän kanssa.

Ryhmädynamiikan merkitys korostuu kollaboratiivisessa oppimisessa, koska siinä pyritään yhdessä yhteiseen tulokseen, esimerkiksi tekstin tuottamiseen yhdessä. Myös yhteisen tekstin kirjoittamisessa on tärkeää yhdistää ryhmätyöskentelyä ja yksilötyöskentelyä sopivalla tavalla, jotta kaikki tuntisivat osallistuvansa oppimistavoitteen saavuttamiseen. Todennäköisesti ujonkin ihmisen on helpompi osallistua keskusteluun verkossa, koska verkossa voi toimia jossain määrin ”kasvottomana”. Lisäksi epäonnistumisen pelko on pienempi, kun koko ryhmä jakaa vastuun tehtävän suorittamisesta. Ryhmässä täytyykin varmistua siitä, että kaikki ovat sitoutuneet yhteiseen tavoitteeseen, jotta ei tulisi ”vapaamatkustajien” ongelmaa, joka vaikuttaa haitallisesti ryhmähenkeen ja heikentää oppimistuloksia.

Konstruktivismin periaatteella koostettu verkkokurssi antaa opiskelijan navigoida vapaasti kurssin eri osissa. Opiskelija voi

ensin tutustua teoriaan ja tehdä sitten harjoitustehtäviä tai edetä päinvastaisessa järjestyksessä. Lisäksi tehtävistä on tarjolla useita erilaisia vaihtoehtoja. Näin otamme huomioon eri oppimistyyliä. Oppija voi tehdä verkossa monenlaisia asioita: lukea, kirjoittaa ja suunnitella, ja tällöin myös oppiminen on tehokasta, koska oppija luo assosiaatioita, päättelee ja yhdistelee ja jäsentelee uudelleen aikaisempia tietoja. Verkko-oppimisympäristössä voidaan jakaa kognitiivista taakkaa toisten oppijoiden ja teknologian kanssa jaettujen työpöytien ja erilaisten kommunikaatiovälineiden avulla. Oppijoiden ajattelu tulee näkyväksi verkossa, koska kaikki puheenvuorot ja niiden kommentit jäävät muistiin.

Verkko mahdollistaa eri paikkakunnilla olevien oppijoiden toimimisen samassa ryhmässä, joten se vapauttaa jossain määrin paikkasidonaisuudesta. Tosin verkkokurssillakin tarvitaan joi-takin lähitapaamisia: ainakin kurssin alussa ryhmäytymisen mahdollistamiseksi ja kurssin lopussa ryhmän purkamiseksi. Myös mahdollisia ongelmatilanteita voi olla helpompi käsitellä lähitapaamisissa kuin verkon välityksellä. Verkon käyttöön tuo paikkasidonaisuutta sekin, että verkkoon pääsemiseen tarvitaan tietokone ja modeemi, eli vähintään sähkö- ja puhelinverkko. Nykyisin kyllä kehitellään myös mobiililaitteita ja niihin sopivia verkkokursseja (m-learning).

Oppimisen arviointi verkossa ei voi olla vain opettajälähtöistä, vaan oppimista ja oppimisprosessia voi mitata paremmin itsearviointin ja vertaisarviointin avulla. Olisi tärkeämpää mitata oppimisen laatua eikä määrää. Arviointikriteerien pitäisi olla julkilausuttuja, jotta jokainen tietäisi, millä perusteella häntä arvotaan. Oppijoita voidaan arvioida myös ryhmänä, mikäli oppimistehtäviä tehdään kollaboratiivisesti. Vertaisarviointia voi käyttää esimerkiksi kirjallisten töiden arvioinnissa. Opin- näytetyön voisivat arvioida työn ohjaaja, suomen kielen asian- tuntija ja opiskelijatoveri yhdessä. Lisäksi verkossa on mahdol-

lista opponoida toisten töitä ja oppia samalla kiinnittämään huomiota myös oman tekstin kieli- ja tyyliseikkoihin. Itsearviointin menetelminä voidaan käyttää oppimispäiväkirjaa (joko avointa tai strukturoitua), portfolioa, kyselylomaketta tai itse laadittua muodollista koetta ja sen arviointia. Verkko-opiskelun lopussa voidaan koota verkkopohjainen palautelomake, verkko-tehtävien vastaukset ja muut opiskelijan tuotokset sekä vertaispalaute ja koostaa niistä loppuarviontiakooste oppijalle.

Verkko sopii hyvin kirjoittamisen opetukseen, koska kirjoittamaan oppii parhaiten kirjoittamalla. Verkossa korostuu kirjoitustaidon merkitys, koska myös keskustelut käydään kirjoittamalla. Verkossa on mahdollista myös käyttää ryhmää kirjoittamisprosessin tukena vertaispalautteen antajana ja ryhmässä tapahtuvan kirjoittamisen muodossa. Verkko luo opiskeluun vapausasteita ja mahdollistaa monialaisen yhteistyön ryhmissä.

Lähteet

- Dillenbourg, P. 1999. What do you mean by collaborative learning?. Teoksessa P. Dillenbourg (toim.) Collaborative-learning: Cognitive and Computational Approaches. (pp.1-19). Oxford: Elsevier. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa <http://tecfa.unige.ch/tecfa/publicat/dil-papers-2/Dil.7.1.14.pdf>
- Dillenbourg, P. 2000. Virtual Learning Environments. EUN Conference 2000: "Learning in the New Millennium: Building New Education Strategies for Schools". Workshop on Virtual Learning Environments. Saatavilla pdf-muodossa osoitteessa <http://tecfa.unige.ch/tecfa/publicat/dil-papers-2/Dil.7.5.18.pdf>
- Helenius, J. 2003. Teoksessa E. Poikela & S. Öystilä (toim.) 2003. Yliopistopedagogiikkaa kehittämässä – kokeiluja ja kokemuksia. Tampere: Tampere University Press.

- Hiidenmaa, P. 2001. Paperista tietoa. Teoksessa Charles & Hiidenmaa (toim.) Tietotyön yhteiskunta – kielen valtakunta. AFinLAN vuosikirja nro 59/2001. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.
- Häkkinen, P. & Arvaja, M. 1999. Kollaboratiivinen oppiminen teknologiaympäristöissä. Teoksessa A. Eteläpelto & P. Tynjälä (toim.) Oppiminen ja asiantuntijuus. WSOY.
- Koli, H. & Silander, P. 2002. Verkko-oppimisen ohjaus. http://tievie.oulu.fi/koulutusresurssit/kalvot/2002/turku/koli_silander/kalvot3/pp_frame.htm
- Laihanen, E. 2000. Esitelmä AFinLAN syyssymposiumissa Helsingissä.
- Laurinen, L. & Tynjälä, P. 2001. Kollaboratiiviset kirjoitustehtävät tekstistä oppimisen apuna. Teoksessa Charles & Hiidenmaa (toim.) Tietotyön yhteiskunta – kielen valtakunta. AFinLAN vuosikirja nro 59/2001. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä 2001.
- Pesonen, M. 2002. Suullinen tiedonanto kirjoittamisen opettajien koostumisessa keväällä 2002 Tampereella.
- Tella, S. 2001. Verkko-opetuksen lähtökohtia ja perusteita. Teoksessa Tella–Nurminen–Oksanen–Vahtivuori (toim.) Verkko-opetuksen teoriaa ja käytäntöä. *Studia Paedagogica* 25. Helsinki.
- Tenhula, T. 2002. Arviointitapa vaikuttaa opiskelutyyliin. <http://tievie.oulu.fi/tieviekoulutus/arviointiverkkojakso2002/artikkelit/paakirjoitus.htm>
http://www.averko.cop.fi/verkkopeda/oppimistehtavat_ja_arviointi.htm
<http://www.wedu.oulu.fi/okl/lo/kt2/oppymp.htm>
<http://virtuaali.tkk.fi/tievie/tievie2002/materiaali/suunnittelu.htm#vaiheet>